

Регіональний вимір ціннісних орієнтирів освіти

Вступ

Сьогодні Україна проживає один із найсуворіших періодів державного становлення. Відбувається випробовування народу на стійкість, мужність, незламність. Саме в такі періоди загартовується сила і дух нації. Російський напад на Україну створив реальну загрозу життю і добробуту наших громадян.

Події російської агресії дають підстави стверджувати, що громадяни України, серед яких і діти, виявили високу патріотичну свідомість та тверду громадянську позицію. Це є свідченням системної виховної роботи педагогічних колективів освітніх закладів України, в тому числі і закладів загальної середньої освіти Ружинської громади. Національно-патріотичне виховання стало пріоритетним напрямком роботи впродовж усього періоду Незалежності. Цьому сприяла низка нормативних документів, зокрема Концепція національної системи виховання (1996), Концепція національно-патріотичного виховання (2012), Концепція загальнодержавної цільової програми патріотичного виховання громадян на 2013–2017 роки.

Проте кожна з цих концепцій не була повною мірою реалізована і втілена в життя.

Основна частина

Події 2014 року – захоплення росією Криму, організація нею війни на Донбасі – значно змінили ситуацію, що спричинило потребу у розробленні Нової концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Така концепція була розроблена та затверджена наказом МОН України від 16.06.2015 року № 641 [6; 8].

30 червня 2021 року Кабінет Міністрів України своєю постановою за № 673 затвердив Державну цільову програму національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року. На виконання цієї Програми було видано наказ МОН України від 06.06.2022 № 527 [5].

Даний документ є сьогодні орієнтиром у національно-патріотичному вихованні молоді і взятий на озброєння всіма навчальними закладами Ружинської громади.

Слід зазначити, що поліпшення патріотичного виховання у закладах освіти громади було, є і залишається пріоритетом у роботі. Особливо було активізовано національно-патріотичне виховання після 2014 року. Так, наказом по відділу освіти від 12.09.2014 року № 167 «Про затвердження районного плану заходів щодо активізації виховної роботи та посилення національно-

патріотичної спрямованості навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах району» було передбачено заходи шкільного, районного та обласного рівнів.

Плани дій були довгострокові та передбачали низку заходів, що були впродовж років постійними. Зокрема, в усіх закладах освіти були організовані зустрічі з учасниками АТО та волонтерами, які перебували в зоні бойових дій на Донбасі. По всіх школах району були проведені Уроки мужності, виховні години, присвячені героїзму українських військових та добровольців, їхній вірності присязі українському народу.

З метою привернення уваги дітей та молоді до питань збереження миру були організовані освітні кампанії та флешмоби «Голуб миру», «Право народів на мир», «Ланцюг миру».

Вперше в історії Ружинського району 23 травня 2014 року було проведено День Героїв. Метою даного заходу стало вшанування патріотів, які загинули під час визволення України. В Ружинській гімназії День Героїв проводився для учнів старших класів. Перед присутніми виступили заступник голови Ружинської райдержадміністрації О. М. Матвійчук, завідувач районним методичним кабінетом О. Б. Коляновський, голова селищного товариства «Просвіта» В. О. Митюк.

В усіх інших навчальних закладах в цей день були проведені уроки Пам'яті, круглі столи, тематичні лінійки, оформлено інформаційні куточки та стенди про героїчні постаті борців за волю України – лицарів Київської Русі, козаків гетьманської доби, січових стрільців та вояків УНР, Героїв Небесної Сотні, учасників антитерористичної операції на сході України.

У травні 2015 року учні Мовчанівської і Немиринецької ЗОШ I–III ступенів взяли участь в обласній науково-практичній конференції «Непізнана історія рідного краю», на якій було презентовано життєвий шлях наших земляків, героїв АТО Цибори Віталія та Дубика Петра, які загинули у російсько-українській війні.

Важливий районний патріотичний захід проводився 22 лютого 2015 року, приурочений Дню Героїв Небесної Сотні. На ньому була представлена книга «Вони життя поклали у війні за Україну», яку представив В. О. Митюк – упорядник і автор, голова Ружинського осередку «Просвіта» [1].

11 вересня 2015 року в центрі містечка Ружин Житомирської області було встановлено пам'ятник «Тим, хто загинув за волю і незалежність України». Відкриття пам'ятника мало неабияке значення для національно-патріотичного виховання дітей, молоді та й усіх жителів Ружина. З яскраво-патріотичними промовами до присутніх на відкритті пам'ятника виступили професор Київського університету ім. Т. Шевченка, доктор історичних наук В. І. Сергійчук, депутат Верховної Ради України О. В. Ревега, інші учасники зібрання.

Важливим поштовхом в організації патріотичного виховання стало проведення двох науково-практичних конференцій, присвячених видатним постаттям краю: В. А. Менчицю (2016 рік) та родині Щербаківських (2017 рік). До цих заходів широко було залучено педагогічні колективи, старшокласники

району, науковці [2; 10]. Цікаво пройшов круглий стіл «Українській революції 1917–1921 рр. – 100 років» (2018 рік).

Тимчасово-діючим творчим групам шкіл району з числа педагогів, батьків та старшокласників районним методичним кабінетом було надано завдання розшукати, підготувати та узагальнити матеріали про кожного учасника АТО, волонтера з числа жителів сіл Ружинського району. Відповідальним за видання книги, систематизацію матеріалів було призначено О. Б. Коляновського, завідувача райметодкабінету відділу освіти Ружинської райдержадміністрації, історика та місцевого краєзнавця.

Від оселі до оселі, збираючи матеріали для книги, ходили наші дослідники, брали інтерв'ю у рідних, близьких, друзів і сусідів про хлопців, які воювали в зоні АТО. Головне в підготовчій роботі для написання книги було не пропустити нікого, розповісти про кожного. Це була благодійна клопітка праця – зберегти та передати враження тих, хто воював.

Книга «Вони пішли захищати Україну», автор О. Б. Коляновський, була написана і видана за кошти, виділені Ружинською районною радою і презентована автором на районній виставці «Сучасна освіта Ружинщини – 2017», а також перед громадськістю району напередодні Дня Соборності 21 січня 2017 року. У цій книзі автор намагався розкрити весь перебіг подій неоголошеної війни і підкріпити його спогадами учасників та світлинами. Окремий розділ присвячений воїнам, які загинули в зоні бойових дій. Нова джерельна база дала можливість ширше висвітлити їхні біографічні дані, уточнити обставини загибелі, показати, як вшановують пам'ять про них односельці.

Новизною дослідження став третій розділ, що містить інформацію про всіх учасників бойових дій, волонтерську діяльність мешканців Ружинщини. Такі узагальнення є першими і, безумовно, знайшли свого читача, стали у пригоді всім, хто займається питанням національно-патріотичного виховання. Перше видання книги отримало схвальні відгуки від учасників бойових дій, громадськості району. Вона стала добрим помічником шкільним колективам при підготовці різних заходів, присвячених національно-патріотичному вихованню підростаючого покоління [3].

Ружинська районна спілка ветеранів АТО ініціювала збір коштів на друге видання цієї праці. Презентація другого видання книги відбулась 14 жовтня 2018 року під час відзначення свята Дня захисників і захисниць України [4].

Протягом 2019–2022 років патріотичне виховання в закладах освіти продовжувало здійснюватися на належному рівні. Здобувачі освіти ЗЗСО приймають активну участь у Всеукраїнській дитячо-юнацькій військово-патріотичній грі Сокіл («Джура»). Протягом 2021, 2022 років за наслідками обласного етапу конкурсу переможцем визнано рій «Козаки» Бистрицької ЗОШ І–ІІІ ст. Ружинської селищної ради серед старших вікових категорій, рій «Козаченьки» цієї ж школи виборов диплом ІІ ступеня в середній віковій групі.

У травні – червні 2021 року департамент культури молоді та спорту Житомирської обласної державної адміністрації організував конкурс учнівської молоді «Знаємо, пам'ятаємо, віримо...», присвячений Дню Героїв. До участі

у заході долучилися учні 9–11 класів закладів загальної середньої освіти Ружинської громади. Конкурс проходив у 3 номінаціях: «Дитячий малюнок», «Літературний твір», «Історичні дослідження», «Герої України – жителі моєї громади». Активними у цьому конкурсі виявились здобувачі освіти Ружинської та Білилівської гімназій Немиринецької, Верхівнянської, Топорівської, Ягнятинської ЗОШ I–III ст., Зарічанської ЗОШ I–II ст.

У жовтні 2021 року відбувся IV обласний фестиваль «Патріот-Fest». Колектив Ружинської гімназії став переможцем у двох номінаціях – «Національно-патріотичний куточок» та «Я – громадянин своєї держави».

Військово-патріотичне виховання дітей та молоді – це процес цілеспрямованого систематичного формування почуття патріотизму, духовної та психологічної готовності до виконання громадянського та конституційного обов'язку щодо захисту суверенітету, територіальної цілісності держави.

В усіх закладах загальної середньої освіти громади відзначаються державні національні патріотичні свята та пам'ятні дати: День захисників і захисниць України, День гідності та свободи, День Збройних Сил України, День Соборності України.

6 грудня 2021 року відбувся обласний етап онлайн-конкурсу «Впоряд» у рамках Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). Рій «Козаки» Бистрицької ЗОШ I–III ст. (старша вікова група) та рій «Козаченьки» (середня вікова група) визнані переможцями та призерами і нагороджені дипломами Департаменту освіти і науки Житомирської ОДА.

За підсумками проведення обласного онлайн-конкурсу «Відун» у рамках Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») переможцями стали рій «Козаки» (старша вікова група) та рій «Козаченьки» (середня вікова група) Бистрицької ЗОШ I–III ст., рій «Козачата» Білилівської гімназії, рій «Легіон» Топорівської ЗОШ I–III ст.

В сучасних умовах патріотичне виховання учасників освітнього процесу сприяє формуванню у дітей національних та загальнолюдських цінностей. У всіх закладах освіти 2022 року пройшли заходи, приурочені до Дня захисника України, Дня Збройних Сил України, Дня Гідності та Свободи.

Відділ освіти Ружинської селищної ради та КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» протягом 2022 року організують та координують інформаційно-просвітницьку роботу у сфері національно-патріотичного виховання серед загальноосвітніх навчальних закладів Ружинської громади. Так, у 2021 році відділом освіти спільно з сектором молоді та спорту Ружинської селищної ради була розроблена «Програма розвитку і підтримки молоді на території Ружинської територіальної громади на 2021–2025 роки», затверджена сесією Ружинської селищної ради від 11.05.2021 р. № 155, яка передбачає насичення освітнього процесу прикладами мужності й звитяги захисників України як з історичного минулого, так і нинішніх воїнів-героїв.

Вважаю, що одним із проявів патріотичного виховання є справедливе висвітлення історичних подій, які стали трагічними в історії нашої держави. Саме на це була спрямована науково-практична конференція «Голодомор 1932–

1933 років в Україні» (присвячена 90 роковинам здійснення геноциду українського народу), яка проходила 25 листопада 2022 року на базі Ружинської громади, в якій взяли участь директори закладів загальної середньої освіти громади, вчителі історії, учні 10–11 класів Ружинської гімназії.

У конференції взяли участь та виступили голова селищної ради Л. О. Біляк, доктор історичних наук, професор, академік Академії наук вищої школи України, викладач історичного факультету Київського Національного університету ім. Т. Г. Шевченка В. І. Сергійчук. У своєму виступі В. І. Сергійчук відзначив, що Голодомор 1932–1933 років і військова агресія росії проти України – це наслідок однієї і тієї ж політики геноциду проти українського роду. Пам'ятаючи три голодомори, геноциди України, ми повинні розуміти, що рашисти проводять знищення української нації і її майбутнього.

У своїх доповідях виступаючи відзначили, що у часи російської навали, коли мільйони українців виборюють своє майбутнє в боротьбі з агресором, ми не маємо права забути найстрашніший злочин проти українців за всю історію нашої країни – Голодомор, геноцид – убивство голодом, за свідченням сучасних істориків, більше 10 мільйонів українців 1932–1933 рр. [11].

Окремої уваги заслуговує волонтерська робота педагогів, учнів, батьків, яка через конкретну практичну діяльність сприяє встановленню зав'язків з воїнами Збройних Сил України.

Реалії сьогодення визначили новий напрям волонтерської роботи – психологічна та моральна підтримка воїнів Збройних Сил України, Національній гвардії, інших військових формувань, допомога родичам, що були вимушені покинути свої домівки. До участі у волонтерському русі долучилися і учні закладів загальної середньої освіти.

Продовжено участь дітей та учнівської молоді у таких всеукраїнських акціях, як «Лист пораненому», «Хвиля доброти», «Посилка воїну», «Різдвяний сувенір», «Маскувальна сітка ЗСУ».

У кожній школі на громадських засадах функціонують волонтерські загони. На належному рівні проводиться національно-патріотична робота в Ружинській гімназії. Учні гімназії – активні учасники акцій «Напиши листа солдату», «Малюнки для воїнів АТО» тощо.

У Зарічанській ЗОШ І–ІІ ст. учні писали листи і малювали малюнки із побажаннями «Повертайся додому живим», «Ми з вами», «Слава Україні – Героям Слава».

Здобувачі освіти закладів загальної середньої освіти Ружинської громади є активними учасниками патріотичних заходів, ініційованих управлінням національно-патріотичного виховання молоді та спорту Житомирської обласної військової адміністрації, КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР, КЗПО «Обласний центр ДЮТ» Житомирської обласної ради, КПЗО «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради.

Так, учні Ружинської громади активно долучилися до Всеукраїнської краєзнавчої акції «Україна пам'ятає і світ не забуде», Всеукраїнського конкурсу екскурсиводів «Край, в якому я живу» та інших. У кожному ЗЗСО пройшли заходи, приурочені Дню Соборності України–2023, 105-ої річниці

проголошення незалежності УНР, Дню пам'яті героїв Крут–2023. Така робота проводиться постійно і сприяє посиленню національно-патріотичного виховання молоді.

Важливу роль у патріотичному вихованні дітей та учнівської молоді відіграє педагог, його особистий приклад, його погляди та практичні дії стають взірцем для наслідування. Якість виховного процесу безпосередньо залежить від рівня підготовленості педагогів до кожного заходу, його громадянської позиції. Патріотичне виховання громадянина здійснюється кожним педагогом на кожному уроці та в позаурочний час.

Більш як 900 освітян воюють в лавах Збройних Сил України. Учителі Ружинської громади власним прикладом демонструють відповідальність за долю України. Є серед них семеро вчителів наших навчальних закладів. На жаль, двоє із них, Сівоздрав Микола та Бояренко Олександр загинули. Пам'ять про колег-героїв назавжди залишиться в наших серцях.

Висновки

Військово-патріотичне виховання дітей та молоді – це процес цілеспрямованого систематичного формування почуття патріотизму, духовної психологічної готовності до виконання громадянського та конституційного обов'язку щодо захисту суверенітету та територіальної цілісності держави.

Сьогодні в боях із ворогом відстоюється свобода і незалежність України, її європейський вибір, її майбутнє. Переконані, що перемога над російськими загарбниками настане обов'язково і запорукою цього є підтримка наших воїнів усіма нами. І це дуже важливо, бо ж, як висловився один із воїнів, «найважливіше, коли перебуваємо у зоні бойових дій, – це підтримка та турбота. Важливо знати, що за тебе хвилюються, що тобі вдячні за те, що ти робиш. Ми відчували підтримку людей з кожним приїздом волонтерів, які доставляли нам не лише продукти харчування, засоби гігієни, а й листи від дітей, вірші та малюнки». Українська армія і народ – єдині, а значить – непереможні.

Список використаних джерел і літератури

1. Герої Ружинщини – 2014. Вони життя поклали у війні за Україну / упоряд. В. О. Митюк. Київ : Типографія від А до Я, 2015. 44 с.
2. Коляновський О. Видатний українець. *Ожити через сто літ* : матеріали наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті В. А. Менчиця (1837 – 1916) / гол. ред. В. І. Сергійчук ; упоряд. В. О. Митюк. Київ : Типографія від А до Я, 2016. 100 с.
3. Коляновський О. Вони пішли захищати Україну. Вінниця : ПП Сергійчук М. І., 2016. 160 с.
4. Коляновський О. Вони пішли захищати Україну. Вид. 2-ге, доп. Вінниця : ПП Сергійчук М. І., 2018. 176 с.
5. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в системі освіти України : наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-deyaki-pitannya-nacionalno->

patriotichnogo-vihovannya-v-zakladah-osviti-ukrayini-ta-viznannya-takim-sho-vtrativ-chinnist-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-16062015-641.

6. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах : наказ МОН України від 16.06.2015 № 641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15>.

7. Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді : наказ Міністерства освіти і науки України від 27.10.2014 № 1232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1232729-14>.

8. Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді : указ Президента України від 12.06.2015 № 334/2015. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/334/15>.

9. Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки : указ Президента України від 10.10.2015 № 580/2015. URL: https://search.lsgazakon.ua/l_dok2.nsf/link1/U580_15.html.

10. Рід Щербаківських – звитяжці української культури : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Ружин, 22 вересня 2017 року. Вінниця : ПП Сергійчук М. І., 2017. 240 с.

11. Сергійчук В. Соборна пам'ять України : календар-альманах, 2023. Вінниця : ПП Сергійчук М. І., 2022. 288 с.